

PATMOS

otaczany opieką i przywilejami cesarzy bizant. (m.in. zwolnieniem z podatków i prawem prowadzenia handlu morskiego), zachował względną niezależność także w czasie panowania weneckiego i osmańskiego; przechowuje się tu cenne dzieła sztuki sakr. (m.in. ikony średniow. i naczynia liturg.), a zał. przez Chrystodula biblioteka zawiera ok. 14 000 rękopisów i inkunabułów dotyczących historii klasztoru oraz monasterów w akwenu M. Egejskiego i Azji Mn. (m.in. 35 rękopisów z tekstem Mk z IV w., mowy św. Grzegorza z Nazjanzu do kapłanów oraz pochodzący z XI w. akt założenia klasztoru na zwoju pergaminowym ze złotą pieczęcią ces. Aleksego I Komnena).

W połowie drogi między Skalą a stolicą Chorą znajduje się niewielki klasztor Iera Apokalypsis, wzniesiony wokół grotty, w której św. Jan Apostoł Ewangelista miał doznać objawienia; znajduje się ona wewnątrz wybudowanego 1090 kościoła Hagia Anna; widoczny na ścianie srebrny pas wskazuje miejsce, gdzie apostoł kładł głowę do snu, w sklepieniu zaś widoczna jest szczelina skalna, przez którą miał do niego przemówić Bóg; w in. kaplicy zw. Panagia znajduje się fresk z XII w. *Gościnność Abrahama* (pokryty przez wiele wieków warstwą tynku, został odsłonięty po trzęsieniu ziemi 1956).

W 1713 M. Kalogeras z pomocą zamożnego finansisty M. Ipsilantisa założył przy klasztorze na P. szkołę zw. Patmias, która rozwijała się zwł. w XVIII w., a na pocz. XIX w. stała się centrum teologii gr. (wykładali tu m.in.: G. Wizantinos, D. Kerameus i P. Karapatas).

Obecnie P., należące do grupy wysp zw. Dodekanisos (Dodekanez), pozostaje pod jurysdykcją → Ekumenicznego Patriarchatu Prawosławnego; na zorganizowanej 1995 na wyspie Międzyznar. Konferencji z okazji 1900-lecia powstania *Apokalipsy* patriarcha Bartłomiej I w końcowym przesłaniu do przedstawicieli Kościoła prawosł. wezwał do troski o świat zagrożony ekologicznym kryzysem.

W 1999 zabytkowe centrum z klasztorem oraz Grota Apokalipsy na P. zostały wpisane na Listę Świat. Dziedzictwa UNESCO.

M. Czerwiński, *Wyprawa na P., Efez i Kretę w r. 1899 i 1903*, Kr 1904; E. Beurlier, DB IV 2183-2184; E. Iacopi, *Tesori di arte e di storia nel monastero di S. Giovanni a P.*, Illustrazione Vaticana 1(1935) 609-612; H. Leclercq, DACL XIII 2424-2440; A. Penna, ECat IX 948; A. Morava-Chadzinikolau, *Patmos*, At 1957; N.L. Foropulos, TIE X 127-135; G. Zanarini, *Catholicisme* X 792; K. Pinggéra, RGG VI (2003³) 1005; W. Elliger, LThK VII (2006) 1459; B. Doroszkiewicz, *Monastycyzm bizantyński od IX do połowy XV wieku*, Białystok 2009, 100-101.

Augustyn Eckmann

PATNA, metropolia w pn.-wsch. Indiach (stan Bihar) z sufr.: Bettiah, Bhagalpur, Buxar, Muzaffarpur i Purnea. Początki chrześcijaństwa na tym terenie związane są z erygowaniem 7 II 1845 wikariatu apost. P., z którego 1 IX 1886 utworzono diec. Allahabad; 10 IX 1919 z części jej terytorium powstała diec. P., powierzona jezuitom; od 1938 działalność mis. prowadzi tu Trzeci Zakon Regularny św. Franciszka (→ franciszkanie I B 3); 16 III 1999 diec. P. została podniesiona do rangi metropolii; zajmuje 28 808 km² i liczy ok. 25,6 mln mieszcz., w tym ok. 57 900 katolików, 35 parafii, 47 księży diec. i 98 zak., 143 zakonników oraz 487 siostr.

D.A. D'Souza, *A History of the Catholic Church in North India*, Mangalore 1991; *The Indian Church in Context. Her Emergence, Growth and Mission*, Delhi 2002; R. Robinson, *Christians of India*, ND 2003; AnPont 2009.

Stanisław Wargacki

PATOCK COELESTIN OESA, imię chrzestne Henryk, ur. 8 I 1927 w Brodnicy, zm. 22 II 2008 w Würzburgu, teolog.

Wychował się w rel. rodzinie kaszubskiej; 1939 został wcielony do niem. młodzieżowej służby paramilitarnej (Feuerwehr-HJ), a 1944 powołany do nazistowskiej Himmelfahrtskommando, z której uciekł do Münnerstadt (Frankonia), gdzie 1949 wstąpił do zakonu; 1950 złożył profesję zak., rozpoczynając studia filoz.-teol. w Würzburgu; po przyjęciu święceń

kapł. 1954 pracował jako lektor w tamtejszym Augustinusverlag, prefekt szkoły zak. w Münnerstadt, a w niedziele pełnił posługę kapł. w amer. garnizonie w Bad Kissingen; nast. był przeorem konwentu augustianów St. Bruno w Steinbachtal (rozwiązany 1995), gdzie sprawował liturgię bizant.; opieką duchową otaczał także pol. wspólnotę par.; 1960 został asystentem w Ostkirchliches Institut der Augustiner in Würzburg; był współred. czasopisma → „Ostkirchliche Studien” i serii Das östliche Christentum; jego badania nauk. dotyczyły gł. historii ros. Kościoła prawosł.; 1985 otrzymał doktorat h.c. na uniw. w Giessen; od poł. 80. lat XX w. dokumentował historię Kościołów na terenie dawnego ZSRR, a po jego rozpadzie – w Rosji i na Ukrainie; zajmował się też teol. dialogiem kat.-prawosł., zwł. z punktu widzenia ekumenistów pol. (m.in. W. Hryniewiczza); kilka razy towarzyszył H. Biedermannowi podczas jego wykładów gościnnych na KUL.

P. jest autorem monografii *Die Eparchie der Russischen Orthodoxen Kirche und die Reihenfolge ihrer Hierarchen in der Zeit von 1885-2005* (Wü 2000, 2007²); z E.Ch. Suttnerem przygotował księgę pamiątkową na 60-lecie urodzin Biedermannna *Wegzeichen* (Wü 1971); zredagował i uzupełnił prace M. → Lemieszewskiego *Die russischen orthodoxen Bischöfe von 1893 bis 1965* oraz *Lexikon russischer Erneuerer-Hierarchen* (Wü 2000); opublikował wiele artykułów nauk. w „Ostkirchliche Studien”, hasła leksykograficznych w *Lexikon des Mittelalters*, *Lexikon für Theologie und Kirche*, *Religion in Geschichte und Gegenwart*; bibliogr. jego prac opublikowano w OKS 57(2008) 7-18.

E. Bryner, *In memoriam P. Coelestin P.*, Glaube in der zweiten Welt 36(2008) z. 7-8, 10-11; G. Hohmann, *In memoriam P. Dr. h.c. Coelestin P. OSA*, OKS 57(2008) 4-6; *Pater Dr. h.c. Coelestin P. verstorben*, Der christliche Osten 63(2008) 147; Ch. Weise, BBKL XXX 1090-1098.

Stanisław Józef Koza

PATOLOGIA (gr. *pathos* cierpienie, choroba), stan nieprawidłowo funkcjonującej struktury biol., psych. lub duchowej człowieka; proces chorobowy organizmu żywego, osoby, społeczeństwa, systemów teor., prawno-politycznych i instytucji; złe warunki zewn. i wewn. utrudniające lub uniemożliwiające prawidłowe istnienie oraz działanie osób, a także społeczności, w tym rel.; nauka o morfol. i czynnościowych zaburzeniach struktur.

1. **Aspekt społeczny** – Na p. społ. składają się zachowania osób oraz te działania grup i instytucji, które powodują neg. skutki indywidualne i zbiorowe („społeczne zło”). E. → Durkheim wyróżnia społ. fakty normalne (zjawiska o formach powsz.) i społ. fakty patologiczne.

Patologiczne zjawiska społ. wyodrębniane są na podstawie następujących kryteriów: 1° obiektywnej sprzeczności z wzorami zachowań, przekonaniem i wartościami tworzącymi normatywny system społeczności (nieprzestrzeganie norm mor., kulturowych i obyczajowych oraz przepisów prawa); 2° dysfunkcyjności – zjawiska patologiczne zaburzają prawidłowe istnienie i działanie struktur społ. oraz ich rozwój, a także zagrażają procesom życia zbiorowego; 3° niebezpieczeństwa (szkodliwości) społ. – zachowania patologiczne naruszają poczucie bezpieczeństwa osób, szkodzą dobru indywidualnemu i wspólnemu; 4° nasilenia ilościowego (przekroczenie optimum społ.) – do p. społ. należą zjawiska zauważalne w skali społ.; 5° neg. oceny społ., rozwiązań prawnych, kontroli i sankcji.

P. społ. obejmuje → alkoholizm, → narkomanię, → samobójstwa, dewiacje seksualne, → prostytucję, → przestępczość, → nieprzystosowanie społ.; wg A. Podgóreckiego p. społ. może dotyczyć zachowań, instytucji, systemu i struktur społ.; przejawia się w p. indywidualnej (m.in. zabójstwa, samobójstwa, narkomania, prostytucja, alkoholizm), a także grupowej (m.in. przestępczość zorganizowana, dezorganizacja rodziny); wyróżnia się 3 podejścia w identyfikowaniu społ. zła: 1° obiektywne – przyjmuje się, że wskazanie p. społ. jest możliwe na podstawie intersubiektywnie obserwowalnych tych stanów